

רש"י – ראש פרשני ההגשמה (חלק א)

מאת אדיר דחוח-הלוי

"וּנְשַׁמְרְתֶם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם כִּי לֹא רְאִיתֶם כָּל תְּמוּנָה בְּיוֹם דְּבַר יי אֱלֹיכֶם בְּחָרֵב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ. פֶּן תִּשְׁחַתּוּ וְעִשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל סָמָל תְּבַבִּית זָכָר אוֹ נְקֵבָה" (דב' ד, טו-טז).

"אבל המבולבלים אשר כבר נתטנפו מוחותיהם בדעות הבלתי נכונות ובדרכים המטעים, ויחשבו אותם מדעים אמתיים, ומדמים שהם בעלי עיון ואין להם ידיעה כלל בשום דבר הנקרא מדע באמת, הם יירתעו מפרקים רבים ממנו, ומה מאד יקשו עליהם, כי לא יבינו להם עניין. ועוד, כי מהם תתגלה פסולת הסיגים שבידם, שהם סגולתם ורכושם המיועד לאידם" (מתוך צוואת רבנו לספרו "מורה הנבוכים").

"וְאַנְכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּשֵׁם יי צְבָאוֹת אֱלֹהֵי מַעֲרֹכוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חֲרַפְתָּ" (ש"א יז, מה).

מבוא

במאמר זה אנו מבקשים לשפוך אור על אחת הסוגיות החשובות ביותר לפי דעתנו בעולם הדתי של ימינו, והיא העובדה שרש"י, "גדול פרשני ישראל" כמו שרבים אוהבים לכנותו, היה למעשה עובד אלילים, מפני שהוא האמין שיש לה' גוף ויד ורגל ועיניים ומעיים. וכבר כתבתי על כך מאמרים לא מעטים, אך רבים-רבים הם אשר אינם מאמינים שרש"י באמת התכוון לכך, ולנגד עינינו עלה וניצב קיר בטון אטום של אנשים אשר אינם מסוגלים לקבל את העובדה הפשוטה, שרש"י הגשים את הבורא ועבד עבודה-זרה! ודבריו של איוב (לז, כא) קמים וניצבים לנגד עינינו במלא עוזם: "וְעֵתָה לֹא רָאוּ אוֹר, בְּהִיר הוּא בְּשִׁחָקִים".

אמרנו שסוגיה זו היא אחת החשובות ואולי החשובה ביותר בעולם הדתי בימינו, כי פירוש רש"י הוא יסוד ומוצא לרוב מכריע ומוחץ של ההשקפות, המנהגות וההלכות אשר רווחו פשו וכיסו את פני כל העולם הדתי בימינו. ולכן, הבנת ריחוקו מדרך האמת היא קריטית ביותר, כדי להתנער מן ההבל וההזיות המאגיות האליליות, להתרומם לידיעת המדעים וידיעת ה' יתעלה, ולכונן ממלכת כוהנים וגוי קדוש.

נראה שהיו שתי סיבות מרכזיות להגשמתו של רש"י: הראשונה היא כמובן השפעת הגשמת הנצרות על השקפותיו, והשנייה היא הבנתו את אגדות התלמוד כפשוטן. לא אתפלא אם גם הבנתו את אגדות התלמוד כפשוטן יסודה בהשפעת הנצרות, אשר הייתה ספוגה במאגיה ורוויית הזיות אליליות לאין מספר. מכל מקום, בשיטתו הפרשנית להסביר את אגדות התלמוד כפשוטן, רש"י החדיר לעם-ישראל אינסוף הזיות מאגיות אליליות! אך במאמר זה אין אנו מתכוונים להתמקד בנקודה זו, אף שהיא לא פחות קריטית לעם-ישראל, כי שיטתו זו זיהמה כמעט לחלוטין את דת משה, וזרעה את זרעי הפורענות לצמיחת הספרות המיסטית הקבלית האלילית שהייתה "נסתרת" במשך 1200 שנים "ונתגלתה" לפתע פתאום...

נחל אפוא את מאמרנו בפסק רבנו בהלכות תשובה (ג, טו):

"ואלו שאין להן חלק לעולם-הבא, אלא נכרתין ואובדין ונידונין על גודל רשעם וחטאתם לעולם ולעולמי עולמים: המינים, [...] חמשה הן הנקראים מינים: [...] והאומר שיש שם ריבון אחד אלא שהוא גוף ובעל תמונה".

על פסיקת הרמב"ם הזו מתלונן הראב"ד, וזה לשונו שם:

"ולמה קרא לזה מין? [=למי שאומר שהקב"ה הוא גוף ובעל תמונה] וכמה גדולים וטובים ממנו הלכו בזו המחשבה לפי מה שראו במקראות, ויותר [מזאת] ממה שראו בדברי האגדות המשבשות את הדעות".

על דברי הראב"ד הללו מעיר הרב יחיא אביץ' בביאורו שם: "אם הראב"ד גדולים וטובים הם, **לדעת חכמים מינים ואפיקורסים הם!** ועיין בראשית רבה ח, ח". וכוונתו לאמור בבראשית רבה שם: "בשעה שהיה משה כותב את התורה היה כותב מעשה כל יום ויום, כיון שהגיע לפסוק הזה, שנאמר: 'וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ' [א, כו], אמר לפניו: ריבון העולם, מה אתה נותן פתחון פה **למינים?**".

וברור שמשה רבנו לא יעז להאשים את הקב"ה בנתינת "פתחון פה למינים", אלא אגדה זו נועדה ללמד על כך שהמינים הארורים נתלים **בפשטי** פסוקי התורה כדי לבסס את העבודה-הזרה שבידם, ועל זאת אמר הנביא הושע (יד, י): "מִי חָכֵם וַיִּבֶן אֱלֹהִים כְּבוֹן וַיִּדְעֵם כִּי יִשְׁרִים דְרָכָי וַיִּצְדָּקִים וַיִּלְכוּ בָם וַיִּפְשְׁעוּ וַיִּקְשְׁלוּ בָם". זאת ועוד, אגדה זו באה להזהיר אותנו מן המינים והשקפותיהם, שלא חלילה נזהם ונטמא את מחשבתנו במשהו מהבליהם. ובהמשך נבאר מדוע דיברה תורה כלשון בני אדם והשתמשה בתיאורי הגשמה.

נחזור לדברי הראב"ד, אף שהוא לא התכוון לכך, הוא מודה שרבים מרבותיו הינם מינים! ויש לשאול, מי הם רבותיו של הראב"ד? ובכן, הראב"ד התגורר בפרובנס שבדרום-צרפת, וחי בין השנים 1120–1198. נשים לב שרש"י חי בין השנים 1040–1105 והיה גדול פרשני וחכמי צרפת! כלומר רש"י חי בדור שלפני הראב"ד, והתגורר אף הוא בצרפת! האם לא ברור מאליו למי מתכוון הראב"ד? כמו כן, מעניינת מאד העובדה שאפילו הראב"ד, למרות ריחוקו העצום מדרך האמת, אפילו הוא הבין שהבנת האגדות כפשוטן משבשת את הדעות...

ויתרה מזאת, הראב"ד מניח בתלונתו רמז עבה מאד לגבי זהותם של רבותיו המינים, הוא התכוון ללמד עליהם זכות, אך למעשה הוא מגלה לנו בדיוק במי דברים אמורים: "וכמה גדולים וטובים ממנו הלכו בזו המחשבה לפי מה שראו במקראות, ויותר [מזאת] ממה שראו בדברי האגדות המשבשות את הדעות". מי הם אלה אשר פירשו את תיאורי הגשמות שבתורה כפשוטם? מי הם אלה אשר פירשו את אגדות חז"ל כפשוטן? ובכן, הדברים ברורים למי שאינו מבקש להטעות את עצמו, שרש"י הוא-הוא הראש והראשון לאותה שיטת פרשנות מעוותת, אשר החריבה את דת האמת. ובהמשך נביא לכך דוגמאות רבות.

תשובת רבנו להשגת הראב"ד

על השגת הראב"ד שהבאנו לעיל, אומר מְרִי יוסף קאפח בפירושו שם: "נראה לי ברור שרבנו ראה את השגת הראב"ד ועליה השיב ב'מורה הנבוכים' [א, לו]", ובהערותו למורה שם מְרִי

אומר כך: "נראה כי שתי התנצלויות שווא הללו [של הראב"ד] אשר דוחה רבנו כאן [במורה]: שהאחת חינוך והרגל והשנייה הבנה מוטעית בפשטי הכתובים, לא נכתבו אלא כתשובה להשגת הראב"ד בהלכות תשובה".

והנה תשובת רבנו במורה (א, לו) להשגת הראב"ד:

"ואם יעלה בדעתך שיש ללמד זכות על מאמיני הגשמות בשל היותו חונך כך או מחמת סכלותו וקוצר השגתו, כך ראוי לך להיות בדעה בעובד עבודה-זרה, מפני שאינו עובד אלא מחמת סכלות או חינוך, **מנהג אבותיהם בידיהם** [ובימינו טוענים צאצאי המגשימים ש"מנהג דוחה הלכה"]. ואם תאמר כי פשטי הכתובים [או אגדות חז"ל] הפילום בשיבושים אלו, כך תדע שעובד עבודה-זרה לא הביאוהו לעובדה כי אם דמיונות ומושגים גרועים. נמצא שאין התנצלות למי שאינו סומך על בעלי העיון האמתיים אם היה קצר יכולת עיונית".

כלומר, גם מי שהמקראות או המדרשים שיבשו את השקפותיו ביחס לבורא-עולם, אין לרחם עליו, אין לטעון לזכותו "שהוא בעצם לא התכוון", ואין לדון אותו בשום פנים ואופן לכף זכות! על התועה והמתעה לשוב לדרך האמת מיד: לקבוע במחשבתו את שלילת הגשמות, להרחיק כל השקפה ופרשנות שמדרדרת אליה, ולאמץ בכל כוחו כל השקפת אמת שמרוממת את האדם לידיעת ה' ולמחשבה נכונה ביחס לאל אחד שאין-כיוצא-בו.

ולא רק שרש"י לא עשה כן, הוא הנחיל לדורות רבים פירושים זרים מאד לדת האמת, ותרגום אונקלוס היה לפניו, כך שהיה יכול ללכת בדרך הישרה אם היה רוצה, אך הוא בחר מרצונו לעזוב אורחות יושר וללכת בדרכי חושך. ו"אין התנצלות למי שאינו סומך על בעלי העיון האמתיים אם היה קצר יכולת עיונית". וכל חוקרי רש"י לדורותיהם הסתירו עניין זה, ושיתפו פעולה עם אחת ההטעיות הגדולות ביותר בעולם הדתי, והיא קידוש פירוש פרו-נוצרי כפירוש החשוב ביותר בעם-ישראל.

ונצרף את פירושו הנפלא של רס"ג לפסוק שהזכרנו (משלי ב, יג): "הַעֲזִיבִים אֶרְחוֹת יִשְׂרָאֵל לְלֶכֶת בְּדַרְכֵי חֲשָׁךְ", וזה לשונו: "ומטעותם, שהם לא די להם שעזבו את האמת אלא שהלכו אחרי ההבל, ועליהם הוא אומר 'הַעֲזִיבִים אֶרְחוֹת יִשְׂרָאֵל' וגו', לפיכך נתחייבו שני עונשים, כי אילו עזבו את האמת וההבל גם יחד בדבר מסוים ולא התנגדו לו [=להבל] היה עליהם חטא אחד, וכאשר הפכו את האמת בהביאם במקומו את ההבל נעשה חטאם כפול".

א. ספר "שיעור קומה"

הרמב"ם תוקף את מאמיני הגשמות בראש ספרו "מורה הנבוכים" (א, א), וזכה דבריו:

"כבר חשבו [בטעות] בני אדם, כי 'צֵלִם' בלשון העברי מורה על תבנית הדבר ותארן והביאם הדבר לידי הגשמה מוחלטת לפי שנאמר: 'נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ בְּדְמוּתֵנוּ' [בר' א, כו], וחשבו [בטעות] כי ה' כצורת אדם כלומר תבניתו ותארן, **וחייבו הגשמה מוחלטת** והאמינו בכך [...]. אלא שהוא [=הקב"ה] יותר גדול ובהיר לפי דמיונם, וגם החומר שלו אינו בשר ודם, זהו תכלית מה שנראה להם שהוא רוממות ביחס לה' [יתעלה ויתרומם מסכלותם]".

מְרִי יוֹסֵף קָאפּח אומר שם כך: "נדמה שכוונת רבנו גם נגד ספר 'שעור קומה' כפי שכתב בתשובותיו סימן קיז, שאיבודו מצוה רבה 'יְנַשֵּׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ' [שמ' כג, יג]". ובפירוש המשנה סנהדרין (עמ' קמב) מְרִי מתרגם תשובה זו, וכה דברי רבנו: "איני סובר כלל שהוא מחיבורי החכמים, וחלילה שהוא להם, ואינו אלא חיבור אחד מדרשני **האירופים** ולא יותר. ובכל אופן השמדת אותו הספר והכרתת זכר עניינו מצוה רבה 'יְנַשֵּׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ' [...], כי אשר יש לו קומה הוא אלהים אחרים בלי ספק".

ובכתבים א (עמ' 477–478), מְרִי מביא שריד מכתב-יד תימני עתיק אשר מובא בו הספר "שיעור קומה", ואלה הדברים המובאים בכתב-היד:

"ואמרו, שנמצא בגניזת בית רבנו [הרמב"ם] שגוזזין בו בלאי הספרים במחסן אשר בבית מדרשו, חוברת ובה נוסח שיעור קומה הנזכר בפרק חלק הוא ופירושו, וזה לשונו [של הרמב"ם]: **זה הוא שיעור קומה, המאמינו לתולעה ולרמה, וְנִשְׁמָה ושממה, וקודר בלי חֲמָה, יתעלה לעילא-לעילא ממה שאומרים הכופרים.** [כאן מובא תיאור מידות ותיאור ציורי-חיצוני לרגליו, ברכיו, ידיו, צדדיו, ראשו, שערו, זקנו, צורת פניו, זיוו, לשונו, רוחב מצחו, עיניו, זרועותיו, אצבעותיו, שכמו, חוטמו, שפתיו, גבותיו, אזניו ועוד]. **כל אלה תועבות ונאצות גדולות, ארור המאמינו וארור המחברו כמנין כל אות ואות ממנו,** וה' אלהים אמת אין לו דמות ולא ערך, ולא רוחב ולא אורך, שנאמר: 'וְאֵל מִי תִדְמִיּוּן אֵל [ומה דְמוּת תַּעֲרְכוּ לוֹ] (יש' מ, יח)', 'וְאֵל מִי תִדְמִיּוּי וְאֲשֶׁה' [שם, כה], יתעלה וישתבח ויתרומם... לעילא...".

ונסיים פרק זה בדברי מְרִי במבואו לספר "שאלות ר' חוטר בן שלמה" (עמ' קעה):

"הספר 'שעור קומה' חיבור עתיק יומין הוא, נתבאר בו שעור 'גוף השכינה' כלשונו, ונמדדו בו האיברים השונים [של השם, יתעלה מסכלותם] בפרסאות, אם אלפים ואם רבבות. [...] [הרמב"ם] החליט לדחות בשתי ידיים, וקבע שאין חיבור זה שייך לחכמי ישראל כלל, ואינו אלא חיבור אחד הדרשנים האירופים [...], שאינם מוחזקים בעיני הרמב"ם בחכמה יתרה, ובפרט בעניינים הללו, או אף במה שגרוע מכך, כרמוז בתחילת מאמר תחיית המתים [דברי הרמב"ם יובאו לקמן, ובמאמרו רבנו אינו מדבר על "דרשנים" אלא על "חכמי ישראל"]".

ב. ההגשמה – העבודה-הזרה הכעורה ביותר

לדעת רבנו הרמב"ם, האמונה שיש לה' גוף או כלים גופניים, היא העבודה-הזרה החמורה ביותר. בספרו "מורה הנבוכים" (א, לו) רבנו מתאר את עובדי העבודה-הזרה הקדמונים וקובע ששגייתם נבעה מכך שהם סברו שיש לעבוד את השמש או את הירח **כאמצעי** בינם לבין ה'. בהמשך דבריו שם, הוא משווה את עובדי-האלילים הקדמונים לאלה שסוברים שיש לה' גוף, ומסיק שהמגשימים גרועים בהרבה מעובדי האלילים הקדמונים, מפני שכפירת המגשימים קשורה באופן ישיר **לאמיתת עצמותו** של ה' יתעלה, וכה דבריו:

"ואתה יודע, שכל מי שעבד עבודה-זרה לא עבדה מתוך הנחה שאין אלוה זולתה, ולא דימה אדם מעולם בדורות שעברו ולא ידמה מן העתידיים, שהצורה שהוא עושה מן המתכות או מן

האבנים והעצים [=הפסלים והצלמים], שאותה הצורה בראה את השמים והארץ והיא המנהיגה אותם, ולא עבדום אלא על דרך שהם דמות לדבר שהוא **אמצעי** בינינו לבין ה' [...].

אלא שעם היות אותם הכופרים סוברים מציאות ה', הואיל וקשורה כפירתם במה ששייך אליו [=שקשור אליו] יתעלה בלבד [אך לא באמיתת עצמותו ממש] – כלומר העבודה והרוממות [=ששגו לחשוב שיש לעבוד ולרומם גם פסלים דוממים] [...], והיה זה גורם להעדר מציאותו מתודעת ההמון, לפי שאין ההמון מכיר אלא פעולות הפולחן [...]. – לכן היה זה שהביא לכך שנתחייבו כליה, כמו שאמר הכתוב 'לא תִחַיֶּה כָּל נִשְׁמָה' [דב' כ, טז] [...].

וקראם [=בתורה] 'אויבים' ו'שונאים' ו'צרים', ואמר כי העושה כן מקנא ומכעיס ומעלה חמה – והיאך יהיה מצב מי שקשורה כפירתו **בעצמותו יתעלה?** והוא בדעתו היפך מכפי שהוא, כלומר שאינו לדעתו מצוי, או שלדעתו הוא שניים, או שסבור שהוא גוף, או שהוא לדעתו בעל התפעלויות, או שמייחס לו איזו מגרעת שהיא? **הנה זה בלי ספק יותר חמור מעובד עבודה-זרה על דעת שהיא אמצעי או מטיבה או מריעה לפי דמיונו**."

הרמב"ם לא מסתפק בזאת, והוא מוסיף ומדגיש שם:

"**ואתה דע**, שכל זמן שתהא בדעתך גשמות או מאורע ממאורעות הגוף, הנך מקנא ומכעיס וקודח אש ומעלה חמה ושונא ואויב וצר, **יותר חמור מעובד עבודה-זרה בהרבה**".

עוד כותב רבנו שם, וזה דבריו:

"דע, כי כאשר תתבונן בכל התורה ובכל ספרי הנביאים **לא תמצא לשון חרון-אף, ולא לשון כעס, ולא לשון קנאה, כי אם בעבודה-זרה דווקא**. אמר: 'וְעַבְדְּתֶם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם וְחָרָה אַף יי בְּכֶם' [דב' יא, טז], 'פֶּן יִחַרָה אַף יי' [שם ו, טו], 'לְהַכְעִיסוּ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם' [שם לא, כט], 'הֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא אֵל כְּעִסְוִי בְּהַבְלִיָּהֶם' וכו' [שם לב, כא], 'פִּי אֵל קָנָא' [שם ו, טו], 'מִדּוּעַ הִכְעִסוּנִי בְּפִסְלֵיהֶם' [יר' ח, יט], 'מִכַּעַס בְּנִי וּבְנֵתָיו' [דב' לב, יט], 'פִּי אִישׁ קָדְחָה בְּאִפִּי' [שם לב, כב], 'נִקֵּם יי לְצָרָיו וְנוֹטֵר הוּא לְאִיְבּוֹ' [נחום לב, כב], 'וּמִשְׁלֵם לְשִׁבְעָיו' [דב' ז, י], 'עַד הוֹרִישׁוּ אֶת אִיְבּוֹ' [במ' לב, כא], 'אֲשֶׁר שָׁנָא יי אֱלֹהֵיךְ' [דב' טז, כב], 'פִּי כָּל תּוֹעֵבֹת יי אֲשֶׁר שָׁנָא' [דב' יב, לא], ואלה רבו מלמנות [...]."

במאמרו המפורסם "מאמר תחיית המתים", רבנו הרמב"ם מגלה לנו טפח נוסף על נבלותם ושפלותם המחשבתית של מאמיני הגשמות, והנה דבריו שם (עמ' עא–עב):

"וכאשר נחלצנו לכך [לחבר את הספר "משנה תורה"] ראינו שאין מן הצדק שניגש למה שרצינו לבאר ולקרב פרטי הדינים [=דיני התורה הלכותיה ומשפטיה] ואניח יסודותיו מוזנחים [...]. ובפרט כאשר מצאנו אחד המדמים שהוא חכם ושהוא מחכמי ישראל באמת [=שהוא נחשב לאחד מ"גדולי הדור"], ובמאמר אחר הראינו שמדובר בראב"ד, ושהוא יודע דרך הלכה ויישא וייתן במלחמתה של תורה מנעוריו **לפי דמיונו**, והוא מסופק האם ה' גוף בעל עין ויד ורגל ומעיים כפי שנאמר במקראות, או שאינו גוף.

אבל אחדים ממי שמצאתי מאנשי ארץ מסוימת [=צרפת] החליטו שהוא גוף, וחשבו לכופר מי שאומר היפך זה, וקראוהו מין ואפיקורוס, ותפשו דרשות ברכות [=אגדות חז"ל] כפשטיהם [=רש"י ובית מדרשו], וכדומה לזה שמעתי על מקצת מי שלא ראיתיו. [...].

והם מדמים [=נדמה להם ולסובבים אותם] שהם חכמי ישראל, והם היותר סכלים בבני אדם ויותר תועים מן הבהמות, וכבר נתמלאו מוחותיהם פלאות והזיות ודמיונות נפסדות [...], [ולכן] ראינו שכן ראוי שנבאר בחיבורינו ההלכתיים [את] יסודות הדת על דרך ההודעה [=מסקנות הדיונים הפילוסופיים בלבד] לא על דרך הלמידות [=דרך ההוכחה על אותם יסודות מחשבתיים], כי הלמידות על אותם היסודות דרוש לה בקיאות במדעים רבים שאין חכמי התורה יודעים מהם מאומה כמו שבארנו במורה [א, לד]."

מעניינים הם דברי רבנו על אותם "גדולים" אשר "תפשו דרשות ברכות [=אגדות חז"ל] כפשטיהם", ויש להבין מדוע רבנו מציין זאת? מה הקשר בין הבנת דרשות חז"ל כפשוטן להגשמת הבורא או לריחוק מהשקפות נכונות? נראה ברור אפוא, כי הבנת דרשות חז"ל כפשוטן היא אחד החולאים הרעים הגדולים ביותר שאחזו בעם-ישראל, כי ברגע שאדם מאמין שדרשה כלשהי נאמרה כפשוטה הוא מחדיר לעצמו הזיה מאגית. ובהחדרת הזיה מאגית ללב האדם, כל בניין הדעת נמצא בסכנה עצומה, כי אם המאגיה שולטת בעולמנו לצד ה' יתעלה, אין כל מניעה שהיא תשלוט בכל תחום ותחום מחיינו. וככל שהמאגיה שולטת יותר בחיינו כך ידיעת השם וייחוד השם מתרחקים מהשגתנו.

בתפישת אגדות חז"ל כפשוטן חדרו לעם-ישראל אינסוף הזיות אליליות, מהגשמת הבורא דרך אמונה באמיתת הכישופים האסטרולוגיה העוננות השדים הניחושים ושאר מרעין בישין, עד שצלם האלוה של האדם אשר לומד גמרא עם פירוש רש"י (שתפש את אגדות חז"ל כפשוטן), הועם כמעט לחלוטין – שהרי מחשבתו עוותה לקבל את כל הנמנעות כמציאות ממשית. אמונתם של "גדולי ישראל" לדורותיהם באינסוף הזיות והבלים, יצרה מצב בלתי נתפש, בו עם-ישראל, עם חכם ונבון, הולך שבי אחר ההזיות האליליות שהמציאו עובדי האלילים הקדמונים, ולכן רבנו אומר על חכמי ישראל שהם "יותר תועים מן הבהמות".

ואסיים פרק זה בדברי רבנו בהקדמתו למסכת אבות (עמ' רנז): "לפי שקללת בעלי המגרעות וגינני זכרם, אם הייתה המטרה בכך להשפילם בעיני בני אדם, כדי שיקחו בהם תוכחות ולא יעשו כמעשיהם הרי זה חובה וזו מעלה". ולאור דברי רבנו לעיל בעניין חומרת ההגשמה, קמה וניצבה השאלה: היש מגרעת גדולה יותר מהגשמת הבורא?! האין זו חובה ומעלה לפרסם את הגשמתו של רש"י?!

ג. ייחוס תכונות נפשיות לבורא היא הגשמה

בספרו "מורה הנבוכים" (א, לה) רבנו מלמד אותנו, כי "כשם שצריך לחנך את הקטנים ולפרסם בהמון כי ה' יתהדר ויתרומם אחד ושאין ראוי לעבוד זולתו", כך צריך לשנן להם את שלילת הגשמות ושלילת ההתפעלויות: "אבל שלילת הגשמות וסילוק הדימוי וההתפעלויות ממנו [יתעלה] הוא דבר שראוי לפרשו ולבארו לכל אדם כראוי לו, ולשננו לקטנים ולנשים

ולפתאים ולחסרי התבונה, כמו שמשננים להם שהוא אחד ושהוא קדמון ושאינן לעבוד זולתו [...] **כי ההתפעלות שינוי** והוא יתעלה לא ישיגהו שינוי".

ה"התפעלות" היא **שינוי רגשי מהותי-פנימי** בנפש האדם, כלומר שינוי מצב של תכונה נפשית, כגון התעוררות רגשית של חמלה או כעס או עוז או חרדה וכיו"ב. התעוררות רגשית זו מתרחשת כתוצאה מהשפעה חיצונית אשר נקלטת בחושים הגופניים של האדם. רבנו מוסיף ומלמד שם, כי "לא ישיגהו [את ה' יתעלה] שום אופן מאופני החיסרון, ולפיכך לא תשיגהו התפעלות כלל". כלומר, כל מי שנתון לשינויים רגשיים סובל בהכרח משתי מגרעות: **(1)** הוא נתון להשפעה של גורמים חיצוניים; **(2)** הוא בהכרח בשר ודם, כי קליטת הרשמים החיצוניים הללו והשפעתם על הנפש היא אך ורק באמצעות החושים הגופניים (ראייה, שמיעה, וכו'). ולכן לא יעלה על הדעת שה' מתעורר ומתפעל, כי לא יעלה על הדעת שיש לו חושים גופניים הקולטים רשמים חיצוניים אשר מעוררים רגשות הומים.

רבנו מוסיף ומבאר שם במורה (א, נד) על חשיבות שלילת האפשרות שיש לבורא תכונות נפשיות, כלומר שלילת האפשרות שהבורא משתנה, מתעורר ומתפעל מבחינה רגשית:

"ואין העניין כאן [בי"ג מידות של רחמים] שהוא בעל מידות, אלא עושה פעולות הדומות לפעולות הנעשות על ידינו כתוצאה ממידות, כלומר מתכונות נפשיות, **לא שהוא יתעלה בעל תכונות נפשיות** [...]. לכך נאמר עליו יתעלה 'רחום' [...] לא שהוא יתעלה מתפעל ומתרגש, אלא כאותה הפעולה הבאה מצד האב כלפי הבן שהיא תוצאה של רגישות וחמלה והתפעלות בהחלט, תבוא מצדו יתעלה כלפי חסידיו **לא מתוך התפעלות ולא מתוך שינוי**".

באחד המקורות מהמורה שהבאנו לעיל (א, לו) רבנו מבאר, שייחוס התעוררות רגשית לה' יתעלה, חמורה בדיוק כמו אמונת ההגשמה (כי למעשה היא מבטאת הגשמה ברורה). במקור הוא דן רבנו בחומרת המגשימים וקובע שהם חמורים מעובדי האלילים הקדמונים, ובשל חשיבותם העצומה של הדברים נחזור עליהם שוב, אך הפעם בדגש על חומרת ייחוס התעוררות רגשית לבורא יתעלה:

"והיאך יהיה מצב מי שקשורה כפירתו בעצמותו יתעלה? והוא בדעתו היפך מכפי שהוא, כלומר שאינו לדעתו מצוי, או שלדעתו הוא שניים, **או שסבור שהוא גוף, או שהוא לדעתו בעל התפעלויות**, או שמייחס לו איזו מגרעת שהיא? הנה זה בלי ספק יותר חמור מעובד עבודה-זרה על דעת שהיא אמצעי או מטיבה או מריעה לפי דמיונו. [...] ואתה דע, שכל זמן שתהא בדעתך [ביחס לבורא השקפת] **גשמות או מאורע ממאורעות הגוף [כלומר שהוא יתעלה בעל התפעלויות]** – הנך מקנא ומכעיס וקודח אש ומעלה חמה ושונא ואויב וצר, יותר חמור מעובד עבודה-זרה בהרבה".

שימו לב לשני המשפטים שהדגשנו לעיל כי מהם עולה, **ש"מאורעות הגוף"** שנזכרו במשפט השני לאחר הגשמות, הן-הן **"התפעלויות"** שנזכרו במשפט הראשון לאחר הגשמות, וכאמור, מי שסובר שהבורא בעל "התפעלויות" – "יותר חמור מעובד עבודה-זרה בהרבה". בהמשך דבריו שם, רבנו מוסיף ומבאר שחובה לשלול מה' יתעלה כל התעוררות רגשית, כי כאמור, האמונה שה' מתעורר ומתפעל חמורה בדיוק כמו אמונת הגשמות. וכל מי שסובר

שה' גוף או שיש לו רגשות ותכונות נפשיות אשר הומות ומשתנות – הרי הוא כמי שסובר את "העדר האלוה או השיתוף או עבודת זולתו".

והנה דברי רבנו הללו במורה (א, נה):

"כבר קדם לנו בכמה מקומות במאמר זה, שכל מה שמביא להגשמה חובה בהחלט לשלול אותו ממנו, וכן [חובה] לשלול ממנו כל התפעלות [כי כל התפעלות ממאורעות הגופות, ולכן אין הבדל בינה לבין ההגשמה המוחלטת" (מְרִי שם)], כי כל ההתפעלויות מחייבות שינוי, ושהגורם לאותן ההתפעלויות זולת המתפעל בלי ספק, ואילו היה יתעלה מתפעל באיזה אופן מאופני ההתפעלות היה זולתו הפועל בו והמשנה אותו. [...] ואין ראוי להניח שום אדם באמנות הגשמות או הַאֲמָנַת מאורע ממאורעות הגופים, אלא כמו שמניחים על האמנת העדר האלוה או השיתוף עמו או עבודת זולתו".

ההשקפה שה' עשוי להתעורר מבחינה רגשית, כלומר ייחוס תכונות נפשיות-אנושיות לבורא, מבטאת את ההשקפה שחלים על הקב"ה "מאורעות הגופים", כלומר שחלים על הקב"ה המאורעות שחלים על בני-האדם בעלי הגופות. וכונת רבנו באמרו: "מאורעות הגופים", לשינויי תכונות נפש האדם והתעוררות רגשותיו לכיוונים שונים תדיר, המתרחשים מפני שאנו כוח בגוף ונתונים להשפעת גורמים חיצוניים שפעולותיהם נקלטות בחמשת החושים. והאמת היא, שאין בינינו לבין הבורא שום נקודת דמיון השקה והשוואה. נמצא אפוא, שאם אנחנו מייחסים להקב"ה שינוי רגשי פנימי-מהותי, אנחנו גם עורכים דמיון והשוואה בינינו לבינו, ואף בזאת אנו מייחסים לו בהכרח את ההגשמה.

נחתום פרק זה בדברי רבנו במורה (א, לה) בעניין **שלילת הדימוי**, כי כאמור, מי שמדמה שיש להקב"ה תכונות נפשיות חוטא בשלוש: (1) בייחוס מגרעת וחסרון להקב"ה כביכול הוא נתון להשפעות חיצוניות, וכמו שכותב רבנו לעיל: "והיאך יהיה מצב מי שקשורה כפירתו בעצמותו יתעלה? [...] או שמייחס לו איזו מגרעת שהיא? הנה זה בלי ספק יותר חמור מעובד עבודה-זרה"; (2) בייחוס תכונות נפשיות משתנות לבורא – "כִּי אֲנִי יי לא שְׁבִיתִי" (מלאכי ג, ו); (3) ובדימוי הקב"ה לבשר ודם – 'אֶל מִי תִדְמֶינִי וְאֶשְׁוֶה' (יש' מ, כה). וכל אחת משלוש ההשקפות הקרובות האלה (מגרעת או דימוי או התפעלות) חמורה כחומרת אמונת ההגשמה, כי הן למעשה מובילות אליה בדרך קצרה מאד, והנה דברי רבנו שם:

"כשם שצריך לחנך את הקטנים ולפרסם בהמון כי ה' יתהדר ויתרומם אחד ושאין ראוי לעבוד זולתו, כך צריך לשנן להם כי ה' אינו גוף, ואין דמיון בינו לבין בראיו כלל בשום דבר מן הדברים, ושאין מציאותו כעין מציאותם, ולא חיינו כמו חיי החי מהם, ולא ידיעתו כמו ידיעת כל מי שיש לו ידיעה מהם, ושאין השוני בינו לבינם בריבוי ומיעוט בלבד, אלא במין המציאות, כלומר שצריך לאמת אצל הכל שאין ידיעתנו וידיעתו או יכולתנו ויכולתו שונים בריבוי ומיעוט וחוזק וחולשה וכל הדומה לכך, כי החזק והחלש דומים במינם בהכרח וכוללת אותם הגדרה מסוימת אחידה, וכך כל יחס לא יהא אלא בין שני דברים שהם תחת מין אחד. [...].

אלא כל מה שמתייחס אליו יתעלה שונה מתארנו מכל צד עד שאינם מתאחדים בשום הגדרה כלל, וכן מציאותו ומציאות כל שזולתו נאמרת עליהם אמנם 'מציאות' בשיתוף השם

כמו שאבאר. כשיעור הזה יספיק לקטנים ולהמון, לקבוע במחשבתם שיש שם מצוי שלם שאינו גוף ולא כוח בגוף הוא האלוה, ולא ישיגהו שום אופן מאופני החיסרון, ולפיכך לא תשיגהו התפעלות כלל. [...] אבל שלילת הגשמות וסילוק הדימוי וההתפעלויות ממנו הוא דבר שראוי לפרשו ולבארו לכל אדם כראוי לו, ולשננו לקטנים ולנשים ולפתאים ולחסרי התבונה כמו שמשננים להם שהוא אחד ושהוא קדמון ושאין לעבוד זולתו, לפי שאין יחוד כי אם בשלילת הגשמות".

וכן כותב רבנו במורה (א, א): "אבל מה שצריך להיאמר בשלילת הגשמות וקביעת האחדות האמתית, אשר אין לה אמיתות כי אם בהרחקת הגשמות, תדע הוכחת כל זה מן המאמר הזה".

ד. דיברה תורה כלשון בני אדם

במאמרי בעניין ייחוד השם הרחבתי וביארתי את חובת שלילת ההגשמה, שהיא סודה ויסודה של מצות ייחוד השם, לאור פסקי רבנו בהלכות יסודי התורה פרק א, וראוי לקרוא ולהבין מאמר זה לפני לימוד פרק זה. נעבור עתה לשאלה שבה עוסק פרק זה:

מדוע מלכתחילה דיברה תורה כלשון בני אדם? מדוע התורה נקטה בלשונות של הגשמה? רבנו הרמב"ם משיב על כך במורה (א, כו), ושם הוא מלמד, כי רוב בני האדם ובמיוחד בראשית גדילתם, אינם מסוגלים לקבל שהקב"ה מצוי ומשגיח וגומל לצדיקים ומעניש לרשעים, וכן כל שאר ההשקפות ההכרחיות לדת משה לכל מאמין בכל גיל, אלא-אם-כן נאמר להם שה' רואה ויודע ושומע וחזק וקנא וכיו"ב. כי אם תאמר להם שהקב"ה אינו מצוי במציאות שאנו מבינים או שאינו יודע בידיעה שאנו מבינים או שאינו רוצה ברצון שאנו מבינים – יתמהו כנגדך: רגע, הוא מצוי או שאינו מצוי? הוא יודע או שאינו יודע? הוא בעל רצון או שאינו בעל רצון?

דוגמה טובה לכך ניתן לראות אצל הילדים הקטנים, בתי הקטנה (בת 4.5) כבר יודעת שה' יתעלה מצוי, וכאשר היא שואלת היכן הוא נמצא, משיבים לה: הוא נמצא בשמים, שהרי אם נאמר לה שהוא לא מצוי בשום מקום מסוים (שהרי אין לו גוף), היא לא תבין את זאת, ותחשוב שהוא לא באמת קיים וכל העניין הזה הוא פיקציה ש"הגדולים" ממציאים. כמו כן, כאשר ניסיתי להסביר לה שאין לה' יתעלה עין ואוזן ופה וכל שאר הכלים הגופניים, היא השיבה לי: "אז בעצם אין לו כלום", כלומר הוא לא קיים!

ולא רק בענייני ההגשמה דיברה תורה כלשון בני אדם, גם בענייני חינוך התורה נוטה לאי-דיוקים מכוונים, שהרי התורה אומרת: "וּמְקַלְל אֶבְיוֹ וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמֶת" (שמ' כא, יז). כלומר, הילד הקטן שלומד אצל המארי את הפסוק הזה, יעלה על דעתו שכל מי שקורא לאביו 'הדיוט' או 'שוטה' כבר ראוי למיתה. ורק לאחר שיגדל יבין, שרק המקלל בשם ה' באופן מסוים יתחייב מיתה, ושסנהדרין שהורגת אחת לשבעים שנה נקראת "קטלנית".

ברם, אותו ילד יגדל עם התובנה העמוקה שאבא ואמא הם דבר נעלה ומרומם, ולא רק שלא יעז לקללם, הוא אף יבין שחובה עצומה ונוראה לכבדם ולהוקירם. ודווקא האמירה הבלתי מדויקת הזו, מתאימה בשלמות לילד הקטן לחינוך שלם ומעולה שייצר בדעתו עד יום מותו. וכך הוא בעניין ההגשמה, כדי לצרוב בדעת הילדים וההמוניים, שהקב"ה יודע, משגיח,

מעניש, גומל, חומל, קנא, וכיו"ב – כדי לצרוב בדעתם את כל ההשקפות הללו ההכרחיות לקיום חברה תקינה ולקיום חיי דת אמתיים, יש צורך עמוק והכרח שאין בלתו לדבר עם בני האדם בלשונם, ורק לאחר שיגדלו ושכלם יתחזק, יתרוממו אט-אט לשגב המחשבה.

ולכן, מכיוון שהתורה מיועדת לכלל עם-ישראל, גם לילדים וגם להמוניים, היא נאלצה לדבר בלשונות אשר יתאימו לכולם, כי אם לדוגמה במקום לומר על הקב"ה שהוא רצה דבר מסוים ופעל להשגתו, היה נאמר עליו: "רצה ברצון המיוחד לו שאינו כפי הרצון של בני אדם שאנחנו מכירים", אם היה נאמר משפט פילוסופי כזה לצד כל תיאור הגשמה שמטרתו כאמור הנחלת השקפה נכונה – אז בתי-הכנסת היו מתרוקנים מאנשים (וגם כך המצב לא מזהיר), ו-99% מבני האדם לא היו מבינים את פסוקי התורה, ולא היינו מצליחים ללמד אותם אפילו את ההשקפות הבסיסיות ביותר של דת משה.

לאחר הקדמה זו, נעבור לעיין בביאור רבנו במורה (א, כו) לעניין זה:

"כבר ידעת אמרתם הכוללת [של חז"ל, בעשרות מקומות] [...]: **'דיברה תורה כלשון בני אדם'**. עניינו, שכל מה שאפשר לכל בני אדם להבינו ולהשכילו במחשבה ראשונה [=כל דרך שניתן באמצעותה לרומם את בני האדם בראשיתם להשקפות נכונות, כגון כבוד הידור ורוממות כלפי ה']", הוא אשר נעשה ראוי כלפי ה' יתעלה [כלומר, "שבלעדי זה היאך נסביר להמון את מציאות ה' גדולתו ורוממותו?" (מְרִי שם)], ולפיכך תיארוהו בתארים המורים על גשמות, כדי להורות עליו שהוא יתעלה מצוי, כי אין ההמון משיג בעיון ראשון [=בעיונם הפשוט ותפישתם המציאותית אשר אינה מכירה זולת הגופים" (מְרִי שם)] מציאות אלא לגוף דווקא, **ואשר אינו גוף או מצוי בגוף אינו מצוי אצלם.**

וכן כל דבר שהוא שלמות אצלנו, יוחס לו יתעלה, להורות עליו שהוא שלם בכל אופני השלמות ולא יבואהו חסרון כלל. לפיכך כל מה שההמון מבין שהוא חסרון או העדר לא יתואר בו, ולכן לא יתואר באכילה ולא בשתייה ולא בשינה ולא בחולי ולא בעוול ולא במה שדומה לכך. וכל מה שחושבים ההמון שהוא שלמות, יתואר בה, ואף-על-פי שאין אותו דבר שלמות אלא ביחס אלינו, אבל כלפיו יתעלה כל אותן שאנו חושבים אותן שלמות הם תכלית החסרון. אלא שאילו דימו לעצמם העדר אותה השלמות האנושית ממנו יתעלה, היה הדבר לדעתם חסרון כלפיו".

חשוב לציין, כי-לא-כל-מי שלא התרומם לשגב המחשבה והבין בראיות מחשבתיות, שהבורא אינו גוף ואין לו כלים גופניים ואינו מתפעל ומתעורר וכיו"ב – הוא בגדר כופר. אלא, רק מי שאינו קובע בדעתו את שלילת ההגשמה, אפילו ללא ידיעה מעמיקה, הוא בגדר כופר. והנה דברי רבנו במורה (א, לו):

"ואיני חושב לכופר מי שלא הוכח לו [=על-ידי מחקר והשגה עצמית" (מְרִי שם)] שלילת הגשמות, אך חושב אני לכופר מי שאינו קובע בדעתו שלילתה, ובפרט עם מציאות תרגום אונקלוס ותרגום יונתן בן עוזיאל עליהם השלום, אשר הרחיקו את הגשמות תכלית ההרחקה [=כלומר ואין עוד מה להתבלבל בפשטי המקראות" (מְרִי שם)]."

גם במאמר רבנו על תחיית המתים, הוא מתמודד עם הקושיות שעלולות לצוץ בעניין זה, מפני שרבים הם הפסוקים והדרשות שמהם ניתן ללמוד לכאורה על הגשמת הבורא, וכה דבריו שם (עמ' עז):

"ולא ייעדרו פשטי דרשות רבות שיש בהן תשובה [=קושיות] עלינו, ואין תימה בכך, כמו שיש מקראות רבים שיש בהן תשובה עלינו [=להשקפתנו שה' אינו גוף או כוח בגוף], ואף גם נבואות שמורה פשוטן שהאלוה גוף בעל עין ואוזן".

על קושיות אלה משיב הרמב"ם שם כך:

"אבל כיון שנתבררו הראיות השכליות וההוכחות על מניעות דבר זה [שלא יעלה על הדעת שה' או המלאכים בעלי גוף או כוח בגוף], ידענו שהם [=כל תיאורי המקראות הגופניים ביחס לה' ולמלאכים] כמו שאמרו [חז"ל]: **דיברה תורה כלשון בני אדם**".

כלומר, כל התיאורים הללו נוסחו לפי מערכת המושגים של בני האדם, שכולה בנויה על תיאורים גשמיים-חומריים. וכדי לבאר ולהנחיל לבני האדם השקפות ודעות נכונות בראשית דרכם המחשבתית יש הכרח להסביר להם במושגים הגופניים שהם מבינים, תוך שאנו מבהירים להם שבכל המושגים הללו "דיברה תורה כלשון בני אדם", ויחידי הסגולה שבהם אף יתרוממו אט אט לשגב המחשבה.

ברם, אלה שסוברים גשמות ביחס לה', לא יבינו את הראיות וההוכחות העמוקות שהרמב"ם פורש במורה, מפני שהם לדברי רבנו שם: מדמים להגיע "לידיעת מושגי האמת **מתוך התענוגות**, ובאותן המחשבות הקהות [=כלומר שלא חודדה מחשבתם ולא הורגלו לחשיבה מעמיקה], וברפיון הלימוד, והעדר כל המדעים [=שהרי המדעים מכשירים את האדם להבין את המושכלות], וההסתפקות **בפשטי המקובלות** כאילו לא נאמר כלל בלשון חכמים [...] שדברי תורה יש להם פשט וסוד, ולפיכך נקרא הסוד סתרי תורה".

גם במורה נזכרים אלה שמדמים שיבינו את מושגי האמת "**מתוך התענוגות**", וזה דברי רבנו שם (א, ב): "ומי שדימה שיבין [את] ספר [התורה, והכוונה למושגי האמת], [...] בעברו עליו במקצת העתים הפנויים מן המשתה והתשמיש, כמו שהוא עובר על אחד מספרי קורות הזמן או על אחד השירים" וכו'. וביחס "**פשטי המקובלות**", נצרף את ביאורו של מְרִי ב"מאמר תחיית המתים" שם: "והכוונה על בני אדם המקבלים הזיות הבנויות על שיחות פלאים המקובלות בהמון, מבלי לבדוק ולבחון אותם במאזני השכל".

ה. פירוש רש"י – פשט או הזיה בעור של פשט?

מן המפורסמות שרש"י מפרש את פשוטו של מקרא, וכך הוא מעיד על עצמו כמה וכמה פעמים בפירושו, לדוגמה: "ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא, ולאגדה המיישבת דברי המקרא דבר דבור על אופניו" (בר' ג, ח), "ואני איני בא אלא לפשוטו" (שם ג, כד), "ואני ליישב פשוטו ושמועו של מקרא באתי" (שם לג, כ).

אקסיומה זו היא אחד השקרים הגדולים ביותר בעולם הדתי, כי אף שפירושו של רש"י הוא פירוש פשטני לפי הצהרתו המפורשת, כלומר רש"י במוצהר איננו עוסק במשלים, כי אם בפירוש פשטי המקראות – בפועל פירושו הוא פירוש מדרשי מובהק. כלומר, רש"י מפרש את פשטי הפסוקים **בהעתקת פשטי המדרשים והאגדות**, וכפי שהוא מעיד: "ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא **ולאגדה המיישבת דברי המקרא** דבר דבור על אופניו" (שם ג, ח).

ויש לתמוה, וכי יעלה על הדעת שניתן לפרש את **פשטי המקראות** באמצעות **פשטי המדרשים**, שהם עצמם זקוקים לביאורים עמוקים כדי להבינם?! האם ניתן ללמד מתמטיקה

באמצעות שירי ביאליק? והלא זו סתירה מיניה וביה וחוסר הבנה בסיסי ומשווע בתורת השם, וכל מי ששכלו נקי מדעות קדומות וזך מדמיונות והבלים, יבין זאת. זאת ועוד, כיצד אפשר לבאר את פשטי המקראות לפי המדרשים, כאשר לדעת הרמב"ם חלקם משובשים מיסודם ואין להתייחס אליהם כלל? (ראו מאמרי: "משלי חז"ל ומשלי הנביאים ומה שביניהם").

שיטתו של רש"י מסוכנת ביותר, כי היא מצהירה שהיא **פשטנית**, אך בפועל היא מחדירה **פשטי אגדות דמיוניים** לעולם הפשט המקראי והתלמודי. כתוצאה משיטתו זו, דורות רבים הולעטו בפירושי פשט הזייתיים, וכל עולם המושגים ההשקפתי שלנו השתבש **לחלוטין**. כי אם אנו רואים באגדות מקור פרשני לפשטי המקראות, זאת אומרת שאנו רואים במדרשות ספרות פשטנית – וכך נפתחה הדרך לחדירת אינסוף הזיות מאגיות אליליות לדת משה.

רבנו הרמב"ם התייחס במורה (א, כא) לשיטתו זו של רש"י, ואגב ביאור הפסוק "וַיַּעֲבֹר יְיָ עַל פְּנֵי" (שם' לד, ו) הוא אומר כך: "וכך הסבו חכמים 'פְּנֵי' האמורים כאן אליו יתעלה [כלומר כמשל להשגת אמיתת עצמותו], ואף-על-פי שהזכירו את זה דרך אגב **באגדות שאין זה מקומן** אלא שיש בהן חיזוק לשיטתנו, ויהיה 'פְּנֵי' הכינוי להקב"ה". רבנו לא מצטט את האגדה, ואפילו לא אומר על איזה אגדה הוא מדבר, כי אין שום מקום לפרש את פשט פסוקי התורה לפי האגדות! ואפילו שיש באותה אגדה חיזוק לדעתו ולביאורו הוא נמנע מלהשתמש בה, ורק רומז אליה מבלי להפנות במדויק.

ונחתום פרק זה בדברי רבנו בהקדמתו למשנת סנהדרין פרק עשירי (עמ' קלו):

"וממה שאתה צריך לדעת שדברי חכמים ע"ה [באגדותיהם] נחלקו בהם [=בהבנתן] בני-אדם לשלוש כתות: **הכת הראשונה, והם רוב אשר נפגשתי עמהם ואשר ראיתי חיבוריהם ואשר שמעתי עליהם** [=רש"י ובית מדרשו], מבינים אותם כפשוטם ואינם מסבירים אותם כלל, ונעשו אצלם כל הנמנעות [=ההזיות] מחויבי המציאות. ולא עשו כן אלא מחמת **סכלותם בחכמות וריחוקם מן המדעים**, [...] ולכן הם חושבים [=הוזים, שהרי במקור נאמר "בזעמהא", ועל מלה זו אומר מְרִי שם: "ביטוי זה נאמר על דמיון שווא"] [...] [שדברי] חכמים בכל מאמריהם המוחכמים [...] **הם כפשוטם**, ואף-על-פי שיש בפשטי מקצת דבריהם מן הזרות עד כדי שאם תספרנו כפשוטו להמון העם, כל שכן ליחידיהם [=לנבונים], יהיו נדהמים בכך ואומרים: היאך אפשר שיהא בעולם אדם שמדמה דברים אלו וחושב שהם דברים נכונים? וכל שכן שימצאו חן בעיניו.

והכת הזו המסכנה רחמנות על **סכלותם**, לפי שהם רוממו את החכמים לפי מחשבתם ואינם **אלא משפילים אותם בתכלית השפלות** [...], וחי' ה' כי הכת הזו **מאבדים הדר התורה ומחשיכים זהרה, ועושים תורת השם בהיפך המכוון בה**, לפי שה' אמר על חכמת תורתו [דב' ד, ו]: **'אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת כָּל הַחֲקִים הָאֵלֶּה וְאֶמְרוּ רַק עִם חָכְם וְנִבְּוֹן הַגּוֹי הַגְּדוֹל הַזֶּה'**, והכת הזו דורשין מפשטי דברי חכמים דברים אשר אם ישמעום העמים יאמרו: **רק עם סכל ונבל הגוי הקטן הזה**. והרבה שעושין כן הדרשנין המבינים לעם מה שאינם מבינים הם עצמם, **ומי יתן ושתקו** [...] **'מי יתן הַחֲרַשׁ תַּחְרִישֵׁן וְיִתְּהִי לָכֶם לְחֻקְמָה'** [איוב יג, ה], [...] ומעמידים את עצמם להבין [=לפרש ולהסביר] לעם מה שהבינו הם עצמם לא מה שאמרו חכמים, ודורשין בפני ההמון בדרשות ברכות ופרק חלק וזולתם כפשוטם מלה במלה".

ו. הגשמה בימינו

לכאורה בימינו, השקפת ההגשמה של רש"י כבר איננה קיימת, כך הייתי בטוח. ברם, לאחרונה נתקלתי בכתבה שפורסמה באחד מעלוני שבת הידועים (ש-80% מהם פרסומות) אשר מכשירה את האמונה בהגשמת הבורא! וזו מסקנת הכותב שהוא רב וד"ר: "נראים מאד דברי הראי"ה קוק שטען (שמונה קבצים א, ל-לא) שכל עוד אין השלכה לתחום המוסרי, באמת אין זה משנה כיצד אלהים מצטייר בדעתנו, העיקר שהוא שם". הבאתי את דברי הרד"ר כדי שנבין, שהשקפת הגשמות טרם נתבערה מן העולם, ועדיין יש בימינו עובדי אלילים לא מעטים.

לעצם דברי האיה למינה, דבריו מזעזעים וחמורים ביותר לאור משנת הרמב"ם, מפני שלדעת רבנו הגשמת הבורא היא העבודה-הזרה החמורה ביותר! ויתרה מזאת, וכי יעלה על הדעת שאין להרחקת ההגשמה כל זיקה מוסרית מעשית? האם ה' יתעלה מרחיק אותנו מעבודה-זרה רק כדי לשמור על כבודו? וכי הוא זקוק לנו ולעבודתנו? ובמאמרי: "הציר שעליו סובבת התורה – עקירת עבודה זרה", ביארתי את הזיקה העצומה שבין התחום המוסרי לבין עבודה-זרה בכלל והגשמת הבורא בפרט.

וכבר לימדנו רבנו שכל המצוות "שבין אדם למקום", תכליתן למעשה להביא אותנו לקיום המצוות "שבין אדם לחברו". כלומר, אף המצוות ש"בין אדם למקום", ובראשן עקירת עבודה-זרה ומחיית עקבותיה – נועדו לנו לבני האדם, ליצירת חברה תקינה ובריאה, מאושרת ושמחה, אנושית ומוסרית. והנה דבריו במורה (א, לה):

"כל מצוה, בין שהייתה ציווי או אזהרה, אשר המטרה בה הקניית מידה מסוימת או השקפה או תיקון מעשים מיוחדים לאדם עצמו להביאו לשלמות, הרי הם קוראים אותה 'שבין אדם למקום' ["לא שהם 'בין אדם למקום' ממש, ולא שיש למקום תועלת בכך"] (מרי שם), ואף-על-פי שהיא באמת מובילה לדברים ש'בין אדם לחברו', אבל אחרי מיצוע דברים רבים ובהבחנות כלליות, ואינה נוגעת בנזקי הזולת באופן ישיר ["כי הזלזול במצוות ש'בין אדם למקום' גורמת לשחיתות מחשבתית והרגשת לית דין ולית דיון, והרגשה זו נזרעת גם בסביבתו של הגרעין הראשי [הגדולים?] ונובטת שמיר ושית שמהם ניזקת כל החברה"] (מרי שם), והבן זה".

סוף דבר

לצערי הרב, כל עוד עם-ישראל לא יתנער מפירוש רש"י לא נהיה ממלכת כוהנים וגוי קדוש, ולא נזכה למילוי ייעודינו כאור ליהודה ואור לגויים. עדיין נמשיך לדשדש ברפש טומאת הדעות המחרידות וההשקפות הבזויות, אשר חובה עלינו להתנתק מהן כדי להתרומם למעלת ידיעת השם. רק אז נהיה ראויים להיקרא "בְּנֵי בְּכֹרֵי יִשְׂרָאֵל" (שמ' ד, כב), ורק אז נהיה ראויים שייאמר עלינו "רק עם חָכָם וְנָבוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה" (דב' ד, ו).

ברם, גם אם חלילה נחטא לה' יתעלה ונניח בצד לרגע קט את כל ענייני ההגשמה, עדיין איני מבין מדוע הפליגו כל כך בשבחו של רש"י, שהרי ללקט מדרשים ולהצמידם למקראות איננה מלאכה שדורשת גאונות כלל, וכל תלמיד כולל יכול לעשותה אם רק ישלמו לו עליה כהוגן. ואולי אף יעשה אותה טוב מרש"י, ולא רק בשל האמצעים המשוכללים שיש בימינו וריבוי

המגיהים והעורכים, וכפי שעשו פרשנים לא מעטים בימינו שכתבו פירושים טובים עשרות מונים גם מפירושו הנכונים במקרה של רש"י.

ונחתום בכמה פסקי הלכה חשובים בעניין המינים: בהלכות יסודי התורה (ו, ח), בהלכות עבודה-זרה (י, ב), בהלכות תשובה (ג, טו), בהלכות רוצח ושמירת הנפש (יד, יד-טו), ובהלכות ממרים (ג, א):

[ח] "מין ישראל שכתב ספר-תורה **שורפין אותו עם האזכרות שבו**, מפני שאינו מאמין בקדושת השם, ולא כתבו והוא מעלה בדעתו שזה כשאר הדברים [=כשאר הנבראים: עץ ואבן בהמה וחיה או אדם]. והואיל ודעתו כן לא נתקדש השם, **ומצוה לשרפו כדי שלא להניח שם למינים ולא למעשיהם**".

[ב] "אבל מוסרי ישראל **והמינים** והאפיקורסים, מצוה לאבדן ביד ולהורידן לבאר שחת, מפני שהן מצירין לישראל **ומסירין את העם מאחרי ה'**, כישוע הנוצרי ותלמידיו [=כל תלמידיו בעלי ההגשמה למיניהם], וצדוק ובייתוס ותלמידיהן [=כל מחריבי התורה-שבעל-פה למיניהם] **שם רְשָׁעִים יִרְקַב'** [מש' י, ז]".

[טו] "ואלו שאין להן חלק לעולם-הבא, אלא נכרתין ואובדין ונידונין על גודל רשעם וחטאתם לעולם ולעולמי עולמים: המינים, [...] חמשה הן הנקראים מינים: [...] **והאומר שיש שם ריבון אחד אלא שהוא גוף ובעל תמונה**".

[יד-טו] "המינין והם עובדי-עבודה-זרה מישראל [...] מצוה להרגן. ואם יש בידו כוח להרגן בסיף בפרהסיה הורג, ואם לאו, יבוא עליהן בעלילות עד שיסבב הריגתן. כיצד? ראה אחד מהם שנפל לבאר והסולם בבאר, קודם ומסלק הסולם, ואומר לו: 'הרי אני טרוד להוריד בני מן הגג ואחזירנו לך', **וכיוצא בדברים אלו**".

[א] "מי שאינו מאמין בתורה-שבעל-פה [...] הרי זה בכלל **המינים** ומיתתו ביד כל אדם. [...] מורידין ולא מעלין כשאר **המינים** [...] – כל אלו אינן בכלל ישראל ואינן צריכין לא עדים ולא התראה ולא דיינים, אלא כל ההורג אחד מהם עשה **מצוה גדולה והסיר מכשול**".

ונצרך גם את דברי רבנו בפירושו לחולין (א, ב): "**ומינים** אצל חכמים הם הכופרים מישראל [כלומר, שהם עובדי עבודה-זרה אך עדיין רואים את עצמם בגדר ישראל], [...] והם בני אדם אשר טמטמה הסכלות את חשיבתם, והחשיכו התאוות את נפשותם [...]. והכת הזו היא כת של ישוע הנוצרי [...] **שם רְשָׁעִים יִרְקַב'** [מש' י, ז]".

מה יהא אפוא דינו של פירוש רש"י? אשר מצד אחד אינו ספר-תורה ואין בו אזכרות, ומצד שני מלא וגדוש בהשקפות המינים ובהזיות מאגיות-אליליות על כל צעד ושעל? האין לדון בו כל-שכן וקל-וחומר מספר-תורה הקדוש שניתן אות באות מפי הגבורה, ואף-על-פי-כן לא חסים על קדושתו ושורפים אותו על כל האזכרות שבו?

"כי אין רצוי לפניו יתעלה כי אם האמת, ואין מכעיסו כי אם השווא" (מורה ב, מז).